THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די וואלן אין די פאראייניקטע שטאטן

מיט צוויי יאר צוריק, ווען האוועד האט אנגעפירט זיין וואל־קאמפיין, איז דער לאזונג פון דער רעפובליקאנער פארטיי אין די פאראייניקטע שטאטן געווען, ווי געוויינלאך, "פראספעריטעט". דאס האט געהייסן אזוי: "אויב איר ווילט אנהאלטן אייער הויכן לעבנס שטייגער, אויב איר ווילט זיין זיכער מיט פרנסה, אויב איר ווילט שטענדיקע פראספעריטעט, טאָ שטימט פאר הוא־ווערן און פאר דער רעפובליקאנער פארטיי".

אוואדע האט דאס וואָרט "פראספעריטעט" א מאגישן קלאנג אין די אויערן פון׳ם דורכשניטלאכן אמעריקאנער וויילער, און ער גלויבט טאקע, אז א רעפובליקאנער רעגירונג קאן דאס אים בעסער געבן, ווי וועלכע ס׳איז אנדערש. פראספעריטעט איז אין דער מיינונג פון די מיטטע אמעריקאנער ווייל־ער איינג פארבונדן מיט׳ן וואוילשטאנד פון׳ם גרויסן קאפיטאל. — אז די "קאפיטאנען פון דער אינדוסטריע" וועלן מאכן גרויסע פראפיטן, דארף שוין במילא פון זייער רייכן טיש אראָפפאלן א פעט ביינדל פאר אלעמען, — אין דער פארם פון בעסערע ארבעטס מעגלאכקייטן, בעסערע געשעפטן און א פולערן "דינער פעיל".

און אזוי ווי די רעפובליקאנער פירער זיינען די נעענטערע מחותנים מיט די "קאפיטאנען פון דער אינדוסטריע", זיינען זייערע אינטערעסן גוט געזיכערט אין די רעפובליקאנער הענט. — און דער עולם ווייל־ער גיט זיי דאס רעגירונגס־דורך דעם דאזיקן וועג צו ברייטגען פראספעריטעט פאר׳ן לאנד. און אזוי ווי הואוועד איז אליין א "קאפיטאן פון אינדוסטריע" און זי־כער א גוטער געשעפטסמאן, איז דאך שוין גאר ניט שייך, — און דער עולם האט אים גערן אנפארטרוים די אויפגאבע "צו האלטן פול זיין דינער פעיל".

אז דער עולם האט זיך טיף אָפּגענארט. איז שוין איצט פאר אלעמען קלאר, — אפילו פאר אים אליין. דער אלווערלטאכער עקאָנאמישער קרייזיס האט אפשר די פאראייניקטע שטאטן געטראָפן שווערער, ווי וועלכן ס׳איז אנדער לאנד. די פארמערס זיינען בפועל ממש רואינירט. און די "גרויסע קאפיטאנען" פון די "מאָרטגעדזש" קאָמפאניס וועלן באלד אראָפּזעצן ניט איין פארמער פון זיין באָדן פאר חובות. און אין די שטעט הערשט א גוואל־דיקע ארבעטסלאָזיקייט, דעם גענויגע פארנעס פון וועלכער טעג וויים ניט בלויז א דאנק דעם, וואס די רעגירונג טוט פאקטיש גארנישט פאר די אר־בעטסלאָזע און ס׳איז פאר איר דערפאר ניט נויטיק צוזאמענצושטעלן סטא־טיסטיק. עס ווערט אבער אָפּגעשאצט, אז עס זיינען דאָ צווישן פינף און אכט מיליאָן ארבעטסלאָזע אין לאנד. — וויפל אין ענגלאנד און דייטשלאנד צוזאמען.

נאטירלאך, זיינען אונטער אזעלכע אומשטענדן געשעפטן אין דער ערד, און ארבעטער שכירות ווערט דאָ און דארטן געשניטן, אזוי אז דאס גאנצע לאנד פילט די "פראספעריטעט" וואס הואוועד אדמיניסטראציע האט זיי געגעבן . . .

ווען די שווארצע וואָלקנס פונ׳ם אָנקומענדיקן קריזיס זיינען מיט א יאר צוריק געווארן אזוי צעדיכט, אז מען האט מער אויף זיי ניט געקאָנט פארמאכן די אויגן, האט פרעזידענט הואוועד איינגעלאדן צו זיך די "קאפי־טאנען פון אינדוסטריע", און, נאך א שמועס מיט זיי האט ער ארויסגעגעבן א דערקלערונג, אז אלץ גייט אויסגעצייכנט: קיין קריזיס איז ניטאָ, און מ׳וועט שוין זעען, אז אזא זאך איז ניט זיין. שפעטער, ווען די לאגע איז געווארן נאך ערגער, האט דער פרעזידענט נאָך אלץ געפראוווט איינשמועסן דעם עולם, אז ס׳איז ניטאָ קיין קריזיס.

איצט, ערב די נייע וואלן, איז שוין אומטעגלאך צו ריידן וועגן דעם, אז אין לאנד הערשט פראספעריטעט. מען קאן דאך א הונגעריקן ניט קאר־מענען כסדר מיט׳ם דו פאר־זיכערונג, אז ער איז זאט . . . גיט מען שוין צו, אז ס׳איז דאָ א שטיקל "דעפרעסיע", פאראורזאכט פון די אומגינסטיקע עקאָ־נאמישע באדינגונגען אין דער וועלט. — אבער די צייטווייליקע דעפרעסיע פארשווינדט שוין, און ווידער מאקט די זעלבע "פראספעריטעט" שטיים הינטער׳ן ראָג און וואָרט אז א פארשטארקטע רעפובליקאנישע אדמיניס־טראציע זאָל זי אריינפירן צוריק אין לאנד.

דער דרך פון וויילער אומעטום איז אויסצולאָזן זייער צארן אויף די קעפ פון זייערע רעגירונגען פאר די צרות וואס זיי ליידן. ווען די אמעריקאָ־נער וויילער וואָלען געגאנגען מיט דעם דאזיקן דרך, וואָלט די רעפובליקאָ־נער אדמיניסטראציע געדארפט ליידן די שרעקלאכסטע מפלה אין די איצ־טיקע וואלן.

אבער די מייסטע אמעריקאנער וויילער זיינען זייער שטארק פאר־אינטערעסירט אין זייער פולן "דינער פעיל", און אין זיי איז טיף איינגע־וואָרצלט דער גלויבן, אז די רעפובליקאנער פארטיי קאן דאס זיי אמבעסטן געבן, עס איז דערפאר שווער פאראויסצוזאָגן, וואס וועט דאָ איבערווען: דער צעפיל פון אנטישונג מיט דער רעגירונג, וואס דאָ זיי ערשט מיט צוויי יאר צוריק צוגעזאָגט פולע עטערס מיט פראספעריטעט, צי דער גלויבן אז די רעפובליקאנער האלטן פארט אין זייערע הענט די שליסלען צו פראָס־פעריטעט.

יעדנפאלס וועלן אָט די צוויי געפילן זייער שטארק קעמפן צווישן זיך, און ס׳איז דערווייל ניטאָ וואס צו דערווארטן קיין באזונדערס איבער־ראשנדיקע רעזולטאטן.

"קיין אפווייכונג"

פרעמיער מאקדאָנאלד און לארד פעספילד האבן נאכאמאל און ווי־דערהאמאל באטאנט אין ענטפערס אויף פארשיידענע אָנפראגעס, אז דאס גייע "ווייסע פאפיר" איז ניט קיין אָפּווענדונג פון דער ברים־ישער פאליטיק אנגעפירט ביז איצט אין ארץ־ישראל, און ניט קיין אָפּגיזונג פון דער באל־פור דעקלאראציע און פון די מאנדאט באדינגונגען.

מען וואָלט געטענט גוטגעכן, אז אין דעם ערשטן טייל פון דער באַ־הויפטונג איז דאָ א סך אמת. די ברים־ישע רעגירונגען, פאר מאקדאָנאלד, האָבן אויך כסדר געשטערט דער אידישער ארבעט אין ארץ־ישראל. וואס לארד פעספילד האט איצט געטאָן איז בלויז געווען אָנצוציען די באשריי־קונגען אביסל שטייפער, בארעכטיקן עס דורך א באריכט און פארקערפערן די באשריינקונגען אין א שריפטלאכן דאָקומענט, — פונקט ווי פריער פאר אים האט דאס געטאָן ווינסטאָן משוירטשיל.

אבער דערפאר איז אבסאָלוט פאלש דער צווייטער טייל פון דער באהויפטונג: אז די נייע פאָליטיק איז ניט קיין אָפּגוויג פון דער באלפור דעקלאראציע און פון די מאנדאט באדינגונגען.

אמת, די באלפור דעקלאראציע איז געווען געשריבן אין א דיפלאָמא־טישער שפראך, וואס האט דערלויבט די ווייטערדיקע בריטיש רעגירונגען אויסטייטשן אין פארטייטשן זי. אבער די מיינונג פון דער דעקלאראציע בעת זי איז ארויסגעגעבן געווארן איז קלאר פאר אלעמען: פ האט צוגעזאָגט ניט ווייניקער ווי געבן די אידן די געלעגענהייט און העלפן זיי אויסבויען א אי־דישע מלוכה אין ארץ־ישראל.

און דאס איז דערנאך באשטעטיקט געווארן מיט׳ן מאנדאט־אָפּמאך, — און, כאטש די פעלקערליגע האט שפעטער מסכים געווען מיט די באַ־שריינונגען פון דער דעקלאראציע, געמאכט אין ווינסטאן משוירטשילס "ווייסן פאפיר", האט זי אבער ערשט לעצטנס געטאדלט ענגלאנד פאר ניט דערפילן אירע פארפליכטונגען צו די אידן. — אט די פארפליכטונגען פון וועלכע "פאפיר" טרייסלט זיך אָפּ.

און אנזעצער קאן געפינען פארשיידענע בארעכטיקונגען פאר ניט צאלן דעם חוב. אבער אָפּצולייקענען דעם וועקסל אליין איז ניט אזא לייכטע זאך. — כאטש אט טוט מען דאָך דאס . . .

וואָס האָט זלמן רייזין געזעען אין אמעריקע

(ספּעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא") פון א. לעף

"א נאסט אויף א ווייל, זעט אויף א מייל", און אפשר נאך ווייטער. עס איז דערפאר געווען אינטערעסאנט צו הערן, וואס דער באראָמטער שריפטשטעלער, זלמן רייזין, האט געזעען אין משך פון דער "ווייל". (איבער א האלב יאר), וואס ער האט פארבראכט אין אמעריקע.

זלמן רייזין איז אהער, געקומען אלס גאסט פון דער אידישער קולטור געזעל־שאפט צו איר ערשטן צוואמענפאר אין מערץ 1930, און אין די אינטערעסן פון אידישן וויסנשאפטלאכן אינסטיטוט. ער האט אין משך פון זיין וויזיט באזוכט גאר א גרויסע צאל שטעט און שטעטלאך אין די פאראייניקטע שטאטן און קאנאדע. און אט וואס ער האט צו זאגן וועגן אונ־זער־אידישער אמעריקע.

"די אידן פון אמעריקע שטיין איצט קולטורעל און אפילו עקאָנאמיש אויפ׳ן שייד־וועג און עס ווענדעט זיך אן זייער איינגענער צייכבוואוסטקייט, ווייזטיכט־קייט און ענערגיע, אז דער וועג אויף וועל־כען דאס אידישע לעבן זאָל אוועקגיין, זאָל ניט זיין קיין פאטאלער, פאר זייער נאר־מאלער אנטוויקלונג. דערווייל איז נאך אלץ מעגלאך צו ראטשעווען, ווייל אפילו אין די קריזיס, וואו כיר האבן שוין דוכט זיך אלעס פארלוירן, זיינען נאך אויך דאָ ווארצלען און צווייגן, פון א שעפעריש לעבן.

"פאר יעדן ענער און אבסערוואטאר פון אידישן לעבן איז קלאר, אז די לאגע פון אידיש שפיגלט אָפּ דעם ווישנאדט פון עבעדיקער אקטיווער אידישקייט. סימפ־טאמען פון אונטערגאנג פון אידיש זיינען סימפטאמען פון אונטערגאנג פון א שעפע־רישן אידישן לעבן בכלל. אויב דאס איז בין איצט געווען קלאר פון דער גערשיכטע פון די אידישע אסימילירטע קיבוצים אין אנדערע לענדער, האט מיר מיין פערזענ־לאכע באקאנטשאפט מיט דעם צוישטאנד אין אמעריקע נאך מער איבערצייגט אין דעם.

"אין קאנאדע, למשל, וואו די קולטור ארבעט פארנעמט א ברייטערן ארט, וואו אידיש איז אויך די שפראך פון דער דארט געבוירענער יוגנט, איז אויך דאס אידישע לעבן גאנצער, פולער און זאפטיקער ווי אין די פאראייניקטע שטאטן. די אידישע אינ־טעליגענץ איז דארט עגגער פארבונדן מיט די מאסן. די אידישע פרעסע און די אידי־שע געזעלשאפטלאכקייט האבן דארט א ברייטערע ווירקונגס ספערע,"— האט זלמן רייזין געזאגט.

ער האט דאן מיט גרויס לויב זיך אָפּ־גערופן וועגן דעם "הערא־איזם פון די קליי־נע קריזיז וואס שטיינען ביי דער אידישער קולטור ארבעט אין אמעריקע. וואס האבן מיט מסירות נפש אויפגעבויט די אידישע קולטור אינסטיטוציעס און האלטן זיי אויף ביי דער איצטיקער שווערער צייט, אזא הערא־איזם, — האט ער געזאגט, — קאן ניט גיין לאיבור, און עס איז צו האפן, אז די אידישע פאלקס מאסן, וואס שטרעבן צו דערהויבונג, וועלן סוף כל סוף ווערן אקטיווער פאר דער אידישער קולטור — דאס איינציקע וואס קאן זיי דערהויבן און אפילו עקאָנאמיש שטארקן".

אויף דער פראגע: וואס איז אייער מיי־נונג וועגן דער אידישער פרעסע אין אמע־ריקע? האט זלמן רייזין געענטפערט:

"די וואס זעען די גרונד־פראבלעם פון אידישן לעבן אין א מעכטיקער אידישער קולטור טעטיקייט אין אלע לענדער פון אידישן ישוב, מוזן אנערקענען אז די אי־דישע פרעסע נוצט, מיט ווייניציקע אויס־נאמען, ניט אויס אלע אירע מעגלאכקיי־טען, אז שוואכט דערמיט אליין אָפּ איר פרעסטיזש און איר פאזיציע. אויך די אי־דישע פרעסע אויף דער פראוויינצן גיט זיך ניט אומעטום אָפּ א קלארן חשבון וועגן אירע אויפגאבן. בעת מיין טור האב איך ליידער אָנגעטראָפן גרויסע אידישע צענ־טערס, וואס ווערן כמע טווי נארישט אָפּ־געשפיגלט אין די ארטיקע, אפט־איינציקע ארגאנען".

וועגן די שריפטשטעלער אין אמעריקע האט זלמן רייזין געזאגט: "אוועקגעקוקט פון ראטן רוסלאנד, וואו עס איז אין די לעצטע יארן אויפגעקומען א נאנצע פלע־יאדע שריפטשטעלער, וואס אין צוזאמענ־האנג מיט דעם מאסנהאפטן כאראקטער פון דער אידישער קולטור ארבעט, שאפן זיי דאס אין אמעריקע קאנצענטרירט פיל פון אין נאך א שאר, וואס די גוואלדיקע צערי־סענקייט צווישן זיי, צוליב די איינגשאפ־טן פון דעם איצטיקן שארפן היסטאָרישן מאמענט, שוואכט אין א היכשער מאס אָפּ זייער ווירקונג, און די קענענטיסיקע אנפא־לען שעריקן אומגעהויער דעם פרעסטיזש פון דער אידישער ליטעראטור און דער גאנצער וועלט.

"דער חוב פון די ערלאכע און ערנסטע לעלעמענטן אין דער ליטעראטור און אין לעבן איז אנצווענדן אלע מיטלען צו קיל־דערן דעם דאזיקן צעשטערנדן אנטאגא־ניזם".

זלמן רייזין האט דאן גערעדט וועגן זיין הויפט אויפגאבע אויף זיין באזוך אין אמעריקע און אין קאנאדע, וואס אין באַ־שטאנען אין באקאנען די אידן מיט דער וויכטיקער ארבעט פון אידישן וויסנשאפט־לאכן אינסטיטוט, און מיט דעם אינסט־טוט׳ם גרויסע דערגרייכונגען אויפ׳ן גע־ביט פון אונזיפאמאלען, אפהיטן, אויספאר־שען אין פארפעזאלכן די אוצרות פון אי־דישן שאפן און ווירקן צו קאנצעלדריז די דאזיקע ארויסע אידישע כחות ארום די דאזיקע גרויסע אינפאנאט.

"דער אינסטיטוט האט מיט זיין אומ־געהויער וואוקס אויף אונז ארויפגעלייגט א גוואלדיקן יאר, — האט רייזין געזאגט, — אבער ערשט זיין זעקס יאריקע עקזיסטענץ איז די אידישע פאלקס מאסן, וואס שטרעבן צו דערהויבונג, וועלן סוף כל סוף ווערן אקטיווער פאר דער אידישער קולטור — דאס איינציקע וואס קאן זיי דערהויבן און אפילו עקאָנאמיש שטארקן".

אויף דער פראגע: וואס איז אייער מיי־נונג וועגן דער אידישער פרעסע אין אמע־ריקע? האט זלמן רייזין געענטפערט:

"די וואס זעען די גרונד־פראבלעם פון אידישן לעבן אין א מעכטיקער אידישער קולטור טעטיקייט אין אלע לענדער פון אידישן ישוב, מוזן אנערקענען אז די אי־דישע פרעסע נוצט, מיט ווייניציקע אויס־נאמען, ניט אויס אלע אירע מעגלאכקיי־טען, אז שוואכט דערמיט אליין אָפּ איר פרעסטיזש און איר פאזיציע. אויך די אי־דישע פרעסע אויף דער פראוויינצן גיט זיך ניט אומעטום אָפּ א קלארן חשבון וועגן אירע אויפגאבן. בעת מיין טור האב איך ליידער אָנגעטראָפן גרויסע אידישע צענ־טערס, וואס ווערן כמע טווי נארישט אָפּ־געשפיגלט אין די ארטיקע, אפט־איינציקע ארגאנען".

וועגן די שריפטשטעלער אין אמעריקע האט זלמן רייזין געזאגט: "אוועקגעקוקט פון ראטן רוסלאנד, וואו עס איז אין די לעצטע יארן אויפגעקומען א נאנצע פלע־יאדע שריפטשטעלער, וואס אין צוזאמענ־האנג מיט דעם מאסנהאפטן כאראקטער פון דער אידישער קולטור ארבעט, שאפן זיי דארט אין אטמאספערע פאר אן אינ־טענסיוון אידישן ליטעראריש לעבן, — זיינען אין אמעריקע קאנצענטרירט פיל פון אין נאך א שאר, וואס די גוואלדיקע צערי־סענקייט צווישן זיי, צוליב די איינגשאפ־טן פון דעם איצטיקן שארפן היסטאָרישן מאמענט, שוואכט אין א היכשער מאס אָפּ זייער ווירקונג, און די קענענטיסיקע אנפא־לען שעריקן אומגעהויער דעם פרעסטיזש פון דער אידישער ליטעראטור און דער גאנצער וועלט.

"דער חוב פון די ערלאכע און ערנסטע לעלעמענטן אין דער ליטעראטור און אין לעבן איז אנצווענדן אלע מיטלען צו קיל־דערן דעם דאזיקן צעשטערנדן אנטאגא־ניזם".

זלמן רייזין האט דאן גערעדט וועגן זיין הויפט אויפגאבע אויף זיין באזוך אין אמעריקע און אין קאנאדע, וואס אין באַ־שטאנען אין באקאנען די אידן מיט דער וויכטיקער ארבעט פון אידישן וויסנשאפט־לאכן אינסטיטוט, און מיט דעם אינסט־טוט׳ם גרויסע דערגרייכונגען אויפ׳ן גע־ביט פון אונזיפאמאלען, אפהיטן, אויספאר־שען אין פארפעזאלכן די אוצרות פון אי־דישן שאפן און ווירקן צו קאנצעלדריז די דאזיקע ארויסע אידישע כחות ארום די דאזיקע גרויסע אינפאנאט.

"דער אינסטיטוט האט מיט זיין אומ־געהויער וואוקס אויף אונז ארויפגעלייגט א גוואלדיקן יאר, — האט רייזין געזאגט, — אבער ערשט זיין זעקס יאריקע עקזיסטענץ

ענגלאנד זאָל צוריקקערן מאנדאט אויב זי קאָן ניט דערפילן אירע פארפליכטונגען, זאָגט משוירטשיל

(שלוס פון זייט 1)

אינסטרוקציעס טעלעגראפירט פונ׳ם קאָלאניאלן אפיס צו דער פאלעסטינער אדמיניסטראציע יוני 29טן, סומירן עס אזוי:

ערשטנס, זיין מאיעסטעטס רעגירונג באשטעטיקט נאכאמאל די דעקלאראציע פון 1917, וועלכע קאן ניט געביטן ווערן.

"צווייטנס, א אידישע נאציאנאלע היים וועט געגרינדעט ווערן אין פאלעסטינע. דאס אירן אין פאלעסטינע וועלן זיך באזירן אויף זייערע רעכטן, ניט אויף טובות. אבער די רעגירונג האט ניט אין זינען צו מאכן פאלעסטינע אזוי אידיש, ווי ענגלאנד איז ענגליש.

"דריטנס, די רעגירונג טראכט ניט וועגן דער פארשווינדונג אדער אונטערדרייקונג פון די אראבער, זייער שפראך אדער קולטור.

"פערטנס, דער סטאטוס פון אלע ביר־גער אין פאלעסטינע וועט זיין א פאלעס־טינישער, און קיין אנדער סטאטוס וועט ניט דערלאזן ווערן אין די אויגן פונ׳ם גע־זעץ (די איבעריקע פונקטן פון דער דע־פעשע זיינען דאָ ניט וויכטיק).

די אראבער פארוואָרפן די דאָזי־קע פרינציפן

די דאזיקע דערקלערונג פון א פראקטי־שער פאליטיק, וואס איז ניטיק פאר דער דערפילונג פון דעם ציל פון דעם מאנדאט און פון דער באלפור דעקלאראציע, איז אבער, אז אויסגעקאלטענקייט פארוואָרפן געווארן פון דעם מאנדאט; אבער זי איז אנגענומען געווארן, כאטש מיט ביטערער אנטישונג פון די ציוניסטן. אין זיין ברייו דורך וועלכער ער ניט איבער דער רעגי־רונג׳ס רעזאלוציע פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, וועגן דעם שרייבט ווייצמאן: "די ציוניסטישע אָרגאניזאציע איז שטענ־דיק געווען מיט דעם אויפריכטיקן וואונש צו ארבעטן אין הארמאָנישער קאאפעראַ־ציע מיט אלע שיכטן פון דער באפעלקע־רונג איז פאלעסטינע. ס׳איז שוין אפט קלאר דערוויזן געווארן, דורך ווארט און טאט, אז קיין זאך איז ניט ווייטער פון אונזער אבזיכט ווי אנצווירן אין דעם מינדסטן גראד די ציוויילע אדער רעליגיעזע רעכטן אדער די מאטעריעלע אינטערעסן פון דער ניט אידישער באפעלקערונג."

אויף דעם דאזיקן גרונד האט די רעגי־רונג פון פאלעסטינע געפירט איר ארבעט אין פארלויף פון אכט יאר צייט.

אין איצט קומען מיר צו דער פערטער שטופע, כאייזכנט דורך דעם "ווייסן פאַ־פיר" וואס לארד פאספילד האט ארויסגע־געבן דעם מאנאט, פון קאָלאניאל אפיס, וואס מען דארף באטראכטן איז אויב די נייע דעקלאראציע דערווייטערט זיך פון דעם שטאנדפונקט וואס איז אנגענו־מען געווארן אין 1922, — א פאזיציע, וועלכע איז אנגענומען געווארן, ווען אפילו נאָך אין דער פונקט פון דער דע־פעשע, זיינען דאָ ניט וויכטיק).

די ענדערונג פון פרינציפ

עס זיינען אבער פאראן ווייניקסטנס צוויי ענדערונגען פון פרינציפן וואס מען דארף אונטערשטרייכן. דעם ערשטן האבן מיר שוין דערמאנט. לארד פאספילד, שטו־צענדיק זיך אויף דעם באריכט פון דער פערמאנענטער מאנדאטן קאמיסיע פון דער פעלקער ליג, דאס די פארפליכטונגען וואס ווערן אנגעוויזן אין דעם מאנדאט אין באצוג צו די צוויי סעקציעס פון דער באפעלקערונג זיינען פון גלייכער מאס, האט ניט באמערקט אדער ער האט ניט געוואלט באמערקן, אז די פארפליכטונגען זיינען דורכאויס פארשיידן. צווייטנס, אין לארד פאספילדס פאפיר ווערט זייער אפט דערמאנט די פארפליכטונג פון דער מאנ־דאטן־מאכט צו די איינוואוינער פון פאַ־לעסטינע, סיי אראבער, סיי אידן. אין דעם ליגט א גרונדלאכער אונטערשייד צווישן פאספילדס פאפיר און דאס ווייסע פאפיר פון 1922. אין דער לעצטער ווערן אנער־קענט אין אנגלאנד מיט דער באלפור דעק־לאראציע, און מיט׳ן מאנדאט. די פאר־פליכטונגען ניט נאר צו די איינוואוינער פון פאלעסטינע — אראבער און אידן — נאר אויך צו דער ציוניסטישער באוועגונג פון נאר דער וועלט, צו וועלכער די דעק־לאראציע איז געגעבן געווארן.

"אויב מען וועט פרעגן" — זאָגט דאס ווייסע פאפיר פון 1922 — "וואס מיינט די אנטוויקלונג פון דער אידישער היים פון פאלעסטינע, קאן מען ענטפערן, אז דאס מיינט ניט דאס אויפצווינגען פון א אידישער נאציאנאליטעט אויף דער גאנ־צער באפעלקערונג פון פאלעסטינע, נאר די ווייטערדיקע אנטוויקלונג פון דער עק־זיסטירנדער אידישער געמיינדע, מיט דער הילף פון די אידן פון אנדערע וועלט־טייל לען. אזוי, אז די זאל ווערן א צענטער מיט וועלכן דאס אידישע פאלק וויי א נאנצעס אונטערשיד אין בלוט א פראגע אין וועלכער זיי זאָלן זיין פאראינטערעסירט מיט אויפ׳ן גרונד פון זייער רעליגיע אין זייער ראסע. אבער כדי די דאזיקע (אידישע) געמיינדע זאָל האבן די בעסטע מעגלאכקייטן פאר פרייער אנטוויקלונג און צו געבן די פולסטע גע־לעגענהייט צו די אידן צו זיין זאָלן דערווייזן זייער פעאיקייט, איז עס נויטיק אז זיי זאָלן וויסן אז זיי זיינען דארט ווייל זיי האבן א רעכט דארט צו זיין מיט אלן נוס ווייל מען דולדעט זיי. דאס איז די אורזאך וואָ־רום די עקזיסטענץ פון דער אידישער נא־ציאָנאלער היים דארף באקומען אז אינ־טערנאציאָנאלע גאראנטיע און וואָרום עס איז פארמעל אנערקענט. אז זי איז באַ־גרינדעט אויף אוראלטע־היסטאָרישע פאר־בינדונגען."

דער אונטערשייד, סיי אין נייסט סיי אין טאט, איז דאָ נאָך קלאר. די בריטישע פארפליכטונג איז ניט באגרעניצט צו די איינוואוינער פון פאלעסטינע. זי נעמט אויך אריין אויסערלאכע פארפליכטונגען. די פליכט פון דער בריטישער רעגירונג קאן ניט דערפילט ווערן בלויז דורך א באקוועמער אדמיניסטראטיווער באהאנדלונג פון א לאקאלער לאגע.

איצט איז שוין צו שפעט, און נוצלאָז, צו אריינטראכטן זיך אין דער פראגע צי די פארפליכטונגען וואס גרוים בריטאניען האט אויף זיך נעמען דורך דער באלפור דעקלאראציע און דעם פאלעסטינער מאנ־דאט זיינען געווען קלוג אדער ניט. די איינציקע פראגע איז איצט אויב זיי ווערן דערפילט. אויב אן אומפארטייאישע מיי־נונג זאָל זאָגן, אז זיי זיינען (ניט) פאר־פליכט, אדער אז די לעצטע רעגירונג האט ניט דעם וויל אויף ניט די מיטלען צו אנ־גיין מיט זייערע דערפילונגען, דאן בלייבט איין אויסוועג און בלויז איינער — וואס מען קאן זוכן. קיינער קאן ניט זאָגן, אז דאס בריטישע פאלק איז פארפליכטעט, פאר דער גאנצער צייט, מאכט ניט אויס וואס די אומשטענדן זאָלן ניט זיין, אדער וואס זייער איינענע פיזישע אדער מאָר־לישע קראפט, נאכצופאָלגן די פאליטיק פון גרינדן די אידישע נאציאָנאלע היים, אבער פון דעם איינבליק וואס מיר אנערקענען אין מיר פראקלאמירן, אז מיר האבן זיך דערווייטערט פון די דאזיקע אינטערנע־מיגען, און אז מיר באטראכטן די ציוניס־טישע באוועגונג ניט מער ווי אן אומבא־קוועמער ציפאל אין דער פאלעסטינער אד־מיניסטראציע פון דעם קאָלאניאל אפיס, דאן זיינען מיר פארפליכטעט צוריקצוגעבן אונזער מאנדאט צו דער פעלקערליגע. און מיר דארפן זיך אפזאגן פון דער סטראטע־גישער, מאראלישער און מאטעריעלער פאַ־ויצע, וואס מיר האבן דורך דעם. וואס דאס פאלק האט, דעם אמטראל איבער דעם און ניט אפגעבנדיק זיך א חשבון וואס עס וועט ווייטער זיין מיט מיר גיב איך א פרעג: — פריץ, ווי אזוי וועל איך קאָ־נען דערפאָרן די צוואנציק וויאָרסט צו דער באן סטאנציע, די ווייסט דאָך, אז איך בין שוין "אָפּ נאדזראָאס" און כ׳טאר זיך ניט רירן פון אָרט?

— זאָרג זיך ניט, — באראויקט מיך מיין פריץ, — דאס איז א קליייניקייט, ביינאכט וועל איך צושיקן א "טראיקע" פערד מיט מיין געשפאן, און וועל אנזאגן מיין קוטשער: אויב אימעצער אויפ׳ן וועג וועט פרעגן: ווער פארט? — זאָל ער ענטפערן "באריין יעדיעט" (דער פריץ פארט). גיי אהיים, מענדל, מאך זיך גרייט צו דער נסיעה . . .

קומענדיק אהיים און איבערגעבנדיק מיין פאמיליע דעם פריצ׳ס עצה, האט זיך אין שטוב אָפּגעטאן חושד. איצט האבן מיר נענומען באגרייפן וואו מיר האלטן אין דער וועלט: מיין ווייב האט טיף אין זיך געשטיקט אירע טערערן, די קינדער האָ־בען זיך געקלאמערט ארום מיין האלז, ניט געוואלט מיך אָפּלאָזן. איך האב ביי זיך געטראכט: קלאָר־דערלאך מיינע, וועל איך איך אייך נאכאמאל ווידער זעען? מיין ווייב גרייט מיר צו א פעקל "צדה לדרך" אויסגערופן, ניט קאנענדיק באהאל־טן איר שרעק.

—איך מיין די אומגליקלאכע וועלכע "ראטי נאז" האט אח־בראכט, — האט דזשייק נערעדט פעסטער שטימע, — זי מוז ארו־זי איז אונטער מיין שוץ.

(פארזעצונג פון זייט 3)

היינטיקס יאר איז די נויט זייער גרויס — —

העלפט פארלייכטערן נויט און ליידן

פינף־און־צוואנציק וואוילטעטיקע אינסטיטוציעס טוען גרויסע און אבסאָלוט נויטיק הומאניטארע ארבעט צווישן די זייער ארומע אין ווינניפעג. זיי פארלייכטערן די ליידן פון די ניט־מזל׳דיקע, און אונטערשייד פון גלויבן און נאציאָנאליטעט.

די דאזיקע וואוילטעטיקע אינסטיטוציעס ווערן אין א גרויסער מאס געשטיצט פון דעם ווינניפעג קאָמיוניטי פאנד — א פאנד געשאפן פון דער גאנצער באפעלקערונג פון גרוס ווינניפעג.

היינטיקס יאר רופט די גרעסערע נויט פאר גרעסערע מאטן — ניט ברייטהארציק צו דעם

ווינניפעג קאמיוניטי פאנד

אדמיניסטרירט ביי

דער פעדעראייטעד בודזשעט באָרד

אינקארפאָרירט

כאראקטעריסטישע עפּיזאָדן פון דעם ניט־לאנג פארגאנגענעם רוסיש־אידישן לעבן אין רוסלאנד

דער

בלוט בלבול

פון מ. פייקאוו

באארבעט פון פ. זאלף און א. לאפין

איך פאר קיין פעטערבורג

— הער זיך איין מענדל, — האט דער פריץ פארטגעזעצט ווייטער זיין עצה, — וואָרט ניט ביז וואנען מען וועט דיך ארעס־טירן. פאר תיכף ומיד קיין פעטערבורג, און דו זאָלסט זיך ניט דערווענען צו קומען צוריק, ביז דו וועסט זיך ניט זעען מיט׳ן קניאז קאטשובעי׳ן. איך גיב דיר א בריוו צו אים, ער וועט דיר שוין העלפן. און אויב ער וועט דיר ניט קאנען העלפן, גיב איך דיר נאָך א בריוו צום אבער פראקוראָר פון פראוויטעלסטווענעם סענאט, וועלכער מיר קאנסטאנטינאָוויטש פלוטשעווסקי, ער וועט דיר שוין נעווים העלפן; ער וועט שוין מיט דיר אריבערגיין צום אבער־פראקוראָר פון "סוויאטעישאה סינאָדאָ" אבערבראנאכצעוו, ער וועט דיך פאר אים פארשטעלן, און וועט אים דערציילן ווי דער גלח צוליב פערזענלאכע מאטיוון האט זיך אנגעוועט אויף דיר; טראכט אויס אלעראיי בלבולים און העצעט דאס גאנצע דאָרף אויף דיר. איך בין פעסט זיכער, אז פלוטשעווסקי׳ס קומען צו אים וועט דיר ארויסראטעווען פון דיין שרעקלאכן אומ־גליק, ער, פאבעדאנאסצעוו, וועט נעבן א בריוו צום פאלאמאווער אבערזיר, וועלכער וועט שוין נעמען דעם גלח אין זיינע הענט אריין, און אלץ זיינע בלבולים וועלן צעגיין ווי זאלץ אין וואסער.

— פאלג מיך, מענדל׳לע, רייס זיך גלייך אין וועג אריין, — האט ער פארענדיקט, — קיין אנדער אויסוועג איז ניטאָ פאר דיר, וואָרט ניט, אז עס זאָל אנקומען א באפעל פון פאלאטווע צו ארעסטירן דיך.

אויסהערנדיק דעם פריצ׳ס עצה, בין איך געבליבן זיצן א פארשטיינערטער, ניט געקאנט ענטפערן א וואָרט. דער פריץ האט זיך דערווייל געזעצט שרייבן די בריוו. אין מיין מח האבן זיך גערוישן פארשיי־דענע געדאנקען, איינער שווערער פאר׳ן אנדערן: ערשטנס, ווי אזוי, קאן איך זיך אונטערנעמען אזא נסיעה קיין פעטערבורג, "אן פראוואזשיטעלסטווא", צוויי־טנס, ווי לאזט מען דאָ איבער דאס ווייב און קינ־דער אויף נאטט בארא־ס, צווייטן אנדער־ערט, ווי אזוי קאן מען אזעלכע אנגערייצטע וועלף, אין דאס ערנסטע וואס האט אנגעווארפן אויף מיר א מורא׳דיקע שרעק איז געווען דאס וואָרט: "פאבע־דאנאסצעוו!"; וועלכער אזד אין יענער צייט האט ניט געהערט אין ניט געווארן אויפגעצייטערט דערמאנענדיק דעם נאמען פון דעם דאזיקן צורר היהודים?

פאבעדאנאסצעוו איז געווען דער הויפט פון רוסישן "הייליקן סינאָד" (די העכסטע קירכן אינסטאנץ) א גוואלדיקער רעאקצי־אנער און פארביסענער שונא פון די אי־דען: זיין פראגראם "צו לייזן די אידן פראגע" אין רוסלאנד — וואס ער האט געהאט פארגעלייגט דעם צאר, — איז נע־ווען אזא: "הרג׳ע אויס א דריטל אידן, וועט דאס צווייטע דריטל אנטלויפן, און דאס לעצטע דריטל וועט זיך שמד׳ן".

צו אזא בלוטיקן המן שיקט דאס מיך איצט פריץ בעטן הילף. ער זאָל ווערן דער גואל הדם צווישן מיר און גלח. און ווען? — אין דער צייט וואס איך האב געלעסטערט זייער אמונה . . .

דער פריץ האט מיר דערלאנגט צוויי פארזינלטע בריוו צו זיינע צוויי שכנים, גוטע פריינט: קניאז קאטשובעי, אין צום אבער־פראקוראָר, פאן פלוטשעווסקי. מיט צימערנדיקע הענט נעם איך צו די בריוו.

דאס קי